

INTEGRACIÓ LINGÜÍSTICA I CULTURAL DELS IMMIGRANTS

MARROQUINS A BARCELONA

Oumaya Sagaama
Facultat de Filologia
Universitat de Barcelona

1. INTRODUCCIÓ

Pel que fa a Espanya, en els últims anys, el fenomen de la immigració s'ha convertit en una preocupació més de la societat juntament amb l'atur, el terrorisme, la delinqüència i la pujada dels preus de l'habitatge. També ha estat protagonista de polítiques governamentals, així com un tema recurrent en diverses investigacions i en els diferents mitjans de comunicació, que difonen constantment notícies sobre l'entrada d'immigrants als països de la Unió Europea, entre els quals Espanya, sobre les condicions de vida, la situació laboral, els brots de racisme i xenofòbia a les societats receptores d'immigració, etc.

2. CAUSES DE LES MIGRACIONS

Les migracions estan fortament condicionades per factors econòmics i sociopolítics, i influïdes per les polítiques i normes dels governs. Els fluxos migratoris es poden explicar a la llum de tres models: el macroestructural, el microestructural i el *push-pull* o factors de repulsió-atracció.

Des del punt de vista macroestructural, són conseqüència de la distribució desigual de la riquesa i del poder en el món. I des del punt de vista microestructural, no són la fam i la

misèria les que indueixen a emigrar, sinó el que es pot trobar al país receptor.

Des la teoria del *push-pull* hi ha diferents factors que influeixen en el desplaçament de les persones d'un lloc determinat a un altre. En la societat emissora els factors d'expulsió poden ser de tipus econòmic, demogràfic, polític, social, familiar i personal. Tant estructures agràries tradicionals inadequades i antiquades, escassetat d'ocupació, marc polític i social opressiu, pressió demogràfica a les ciutats saturades amb els èxodes camp-ciutat i alt índex de joves, com el diferent ritme de creixement demogràfic i econòmic entre uns i altres i la degradació ambiental són factors decisius en les migracions.

Els migrants se senten atrets pels avantatges de sistemes més democràtics i per l'estat de benestar dels països desenvolupats. Es tracta, per tant, de factors d'atracció que poden plasmar-se en diferents aspectes. Des del punt de vista econòmic, el país receptor ofereix salaris més alts que el país emissor, ja que el nivell d'atur no és tan alt com en origen. Ofereix també una estabilitat econòmica i, per tant, expectatives més elevades d'ascens social. El nivell de pobresa reduït, la baixa pressió demogràfica, a més de l'estabilitat política i mediambiental, són factors que animen també a emprendre el viatge.

3. AVANTATGES DE LES MIGRACIONS

Individualment, l'emigració és beneficiosa per al treballador ja que li permet obtenir una feina ben remunerada i millorar les qualificacions professionals i les possibilitats de promoció social. És, a més, una font d'enriquiment cultural i social perquè permet conèixer altres cultures i altres maneres de ser.

Pel que fa a la societat receptora, la migració té un paper rellevant per al manteniment, i fins i tot desenvolupament, de petites i mitjanes empreses. La presència d'una mà d'obra abundant i barata influeix en el manteniment de sectors i empreses que pràcticament haurien de tancar sense la seva aportació. Representa també un element d'oportunitat laboral per als autòctons quan els permet promocionar-se socialment ocupant els llocs de treball més prestigiosos i més ben remunerats. Contribueix també a l'estabilització dels salaris i al manteniment de la seguretat social. El fet que la població immigrant és una població jove afavoreix la repoblació i el rejuveniment de les societats receptores.

Pel que fa als països d'origen, la sortida d'emigrants és un factor que permet, d'una banda, alleujar les tensions derivades de la pressió demogràfica i de la desocupació. D'altra banda, la recepció de remeses que envien els emigrants contribueix a millorar la situació de les famílies perquè els permet abonar deutes, comprar habitatges o millorar-ne l'aspecte, obrir petits negocis, modernitzar explotacions rurals. És un factor innovador que contribueix al creixement econòmic i a la modernització del país.

4. INCONVENIENTS DE LES MIGRACIONS

Els inconvenients de la immigració en la societat receptora es poden traduir en l'aparició de nous guetos residencials, la vinculació d'alguns immigrants amb pràctiques de delinqüència, l'alimentació de grups racistes i xenòfobs, i la politització d'aquesta conducta.

Pel que fa a les repercussions negatives al país emissor, l'emigració és un fenomen d'empobriment dels països d'origen mitjançant la fuga o drenatge de cervells, que provoquen la pèrdua d'efectius clau per al seu desenvolupament. Permet així mateix l'aparició de màfies de tràfic de persones i constitueix també un nou mercat per a les organitzacions il·legals. Cal no oblidar, també, els inconvenients de caràcter personal, com ara els problemes d'adaptació, de formació professional, d'allotjament i en general d'assistència social, ja que és un procés ple de solitud, nostàlgia i incertesa.

5. QUÈ SIGNIFICA INTEGRACIÓ?

Quan es parla d'immigrants, sempre es parla de la seva integració en la societat receptora. La integració és un procés complex en el qual s'inscriuen dimensions econòmiques, socials, culturals, polítiques, etc. És un procés que té com a finalitat aconseguir la integral i gradual incorporació i participació dels immigrants en la vida econòmica, social i cultural del país d'instal·lació, en un clima de respecte i acceptació recíprocs. Es tracta d'aconseguir una societat multicultural i intercultural mitjançant processos d'adaptació a través dels quals les persones d'origen estranger s'incorporen

en igualtat de drets, obligacions i oportunitats a la població autòctona, sense que això comporti perdre la identitat i cultura pròpies; i la societat i l'Estat receptor introdueixen gradualment els canvis normatius, organitzatius, pressupostaris i de mentalitat que siguin necessaris.

5.1. *Agents o factors d'integració*

La integració és un procés bidireccional que està condicionat per una sèrie de factors relacionats tant amb la societat d'acollida com amb els mateixos immigrants. Pel que fa al país receptor, el grau d'integració dels immigrants depèn en gran mesura de si la societat on arriben compte o no amb recursos i dispositius per a la integració i, més en general, si disposa o no d'un sistema públic de benestar social. Està condicionat també, i de manera decisiva, per les oportunitats de treball i per les expectatives de mobilitat social ascendent que l'estructura econòmica de la societat receptora ofereixi.

L'opinió pública o, més concretament, els mitjans de comunicació¹, com a agents d'integració que són, poden transmetre missatges reals, objectius i positius sobre el fenomen de la immigració, i destacar el valor afegit de les persones: la seva aportació econòmica, social i cultural al país; i amb això es pot afavorir una

convivència pacífica entre els diferents grups.

Per aconseguir la integració dels immigrants, la nova societat ha de disposar d'una política d'integració² que elimini els obstacles jurídics, culturals i lingüístics. La reinserció professional, el dret al reagrupament familiar i a la residència permanent, l'accés a la doble ciutadania i el dret a un habitatge digne són condicions indispensables que afavoreixen l'estabilitat jurídica i emocional del immigrants i, per tant, acceleren la integració.

Com ja hem dit, el grau d'integració depèn dels mateixos immigrants. Depèn de les seves motivacions i intencions d'emigració, perquè els que tenien pensat instal·lar-se al país receptor farien més esforç per integrar-se que els que tenien pensat treballar i estalviar diners per tornar després als seus països. Els immigrants han de fer un pas per acostar-se als autòctons. No han d'adoptar una actitud de rebuig, sinó d'acostament, obertura i diàleg, i així es pot aconseguir un enriquiment mutu entre les dues cultures.

La integració depèn també de l'edat a l'hora d'instal·lar-se a la nova societat. Els que arriben a edats primerenques estarien més ben integrats que els que ho

¹ Les notícies que es donen a Espanya sobre els immigrants gairebé sempre són negatives i destaquen només l'endarreriment i la pobresa d'aquestes persones. La meitat de les informacions sobre aquest col·lectiu són policials o judicials, segons un informe del CAC. <http://www.elpais.com/articulo/sociedad/Inmigrantes/voz/elpepusoc/20091214elpepusoc_20/Tes>

² Les polítiques estatals i la legislació respecte de la immigració, ciutadania i pluralisme cultural són les que potencien o dificulten la inserció dels diferents grups. Amb l'última reforma de la llei d'estrangeria hi va haver modificacions, entre d'altres en la reagrupació familiar, en la qual es demana a l'immigrant tenir la residència permanent i que el seu ascendent tingui més de 65 anys; i també es demana si hi ha raons que justifiquin la necessitat d'autoritzar la seva residència a Espanya. Per a més informació es pot consultar <<http://www.prensaescrita.com/adiario.php?codigo=XXX&pagina=http://www.elmundo.es>>.

fan en edats més avançades, i això és perquè encara no tindrien un bagatge cultural d'origen prou desenvolupat. El temps de residència, al seu torn, és molt important, ja que el fet de fer més temps que hi són, les persones dominarien millor els codis del país receptor, en el sentit d'emprar amb desimboltura les llengües i tenir relacions interpersonals amb autòctons, i així la seva integració tindria més possibilitats d'èxit.

6. LA POBLACIÓ MARROQUINA A BARCELONA

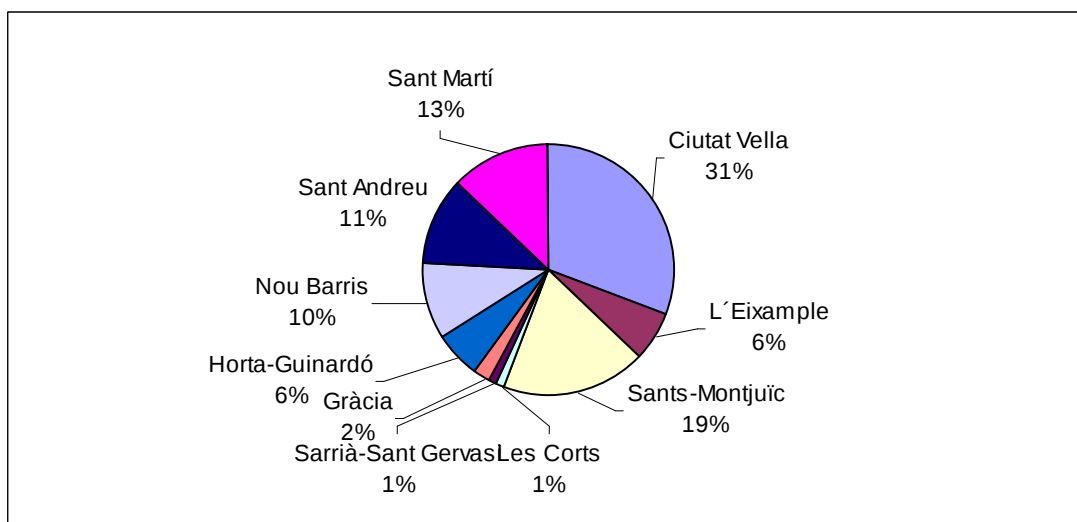
La població d'origen marroquí instal·lada a la ciutat de Barcelona ocupa, segons el Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona (2008), la sisena posició amb 13.998 persones, darrere de l'equatoriana, la italiana, la boliviana, la pakistanesa i la peruana. Aquesta població es distribueix de manera desigual a la ciutat segons el districte. El percentatge és alt a Ciutat Vella, a Sants-Montjuïc i a Sant Martí, mentre que el nombre és irrellevant a les

Corts, Sarrià-Sant Gervasi i a Gràcia. És una població jove ja que més del 77% té menys de 39 anys. Una altra característica és que es tracta d'una població amb predomini masculí, ja que els homes representen el 62,2%.

Els estudiants d'origen marroquí matriculats a l'ensenyament no universitari (educació infantil, primària, secundària i especial) a la ciutat de Barcelona van ser 1.719 el 2007. Van ocupar la tercera posició del total d'alumnes estrangers matriculats, amb el 7,1%, per darrere dels equatorians (20,3%) i dels peruans (8,8%).

Aquests alumnes es distribueixen per tota la ciutat, encara que de manera desigual depenent de la zona. Es concentren, sobretot, als districtes de Ciutat Vella i Sants-Montjuïc, amb el 30,8% i el 18,4% respectivament. La seva presència és notable, també, en els districtes de Nou Barris, Sant Martí i Sant Andreu. En canvi, a les Corts, Sarrià-Sant Gervasi i Gràcia són en prou feines representatius.

Gràfic 1: Distribució dels alumnes marroquins a Barcelona per districtes, 2007

Font: Elaboració pròpia a partir del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

La metodologia que s'ha seguit en aquesta investigació per estudiar el grau d'integració lingüística i cultural dels immigrants d'origen marroquí ha estat principalment qualitativa. A més de les referències bibliogràfiques, s'han dut a terme enregistraments i s'han transcrit per analitzar les idees i opinions dels entrevistats. Hem pogut fer un total de 57 entrevistes, de les quals 33 han estat gravades. El nombre més elevat d'entrevistes es va fer a estudiants d'educació secundària. La decisió de dur a terme la investigació sobre alumnes adolescents es fonamenta en el fet que és més fàcil establir relació amb ells que amb nens de primària. A més, molts d'aquests joves han viscut el canvi entre dues cultures, la d'origen i la receptora, de

manera que es va estimar que podrien expressar més els seus sentiments i això enriquiria força les entrevistes.

El guió d'entrevistes per als estudiants va quedar estructurat en els apartats següents, amb preguntes obertes: dades d'identificació, situació actual, punt de vista comparatiu entre l'escola al Marroc i aquí, aspectes relacionats amb els aprenentatges escolars i amb el seu comportament lingüístic, opinions sobre si mateixos i perspectives futures. I a partir d'aquestes entrevistes ha estat possible fer una valoració precisa dels punts de vista respectius.

Aquestes entrevistes es van fer en deu centres escolars distribuïts de la manera següent:

Taula1: Centres escolars on es van realitzar les entrevistes

Centre escolar	Nombre d'entrevistes	Districte
La Guineueta	4	Nou Barris
Flos i Calcat	5	Nou Barris
Sant Andreu	5	Nou Barris
Barcelona Congrés	7	Nou Barris
Salvador Espriu	5	Sant Martí
Sant Josep de Calassanç	6	Sant Martí
Fort Pius	5	Eixample
Maragall	5	Eixample
XXV Olimpíada	8	Sants-Montjuïc
Vall d'Hebron	4	Horta Guinardó

7. LA INTEGRACIÓ DES DE LA PERSPECTIVA DELS MARROQUINS

La perspectiva d'integració social per als immigrants és compartida tant per la societat receptora com pels mateixos immigrants, però la polèmica rau en el que s'ha d'entendre per *integració*. Per a la majoria dels entrevistats, la integració és sentir-se a gust a la nova societat, sentir-se com un ciutadà més, com si un estigués al seu propi país.

«A: Yo me siento tranquilo, como si fuera, como todos ahí» (A: noi de 13 anys, segon d'ESO, 12 anys a Barcelona)

«I: Yo me siento ciudadana, no sé, no me siento diferente a los demás porque todos somos iguales, todos somos humanos, a todos nos ha creado un mismo Dios o sea» (I: noia de 17 anys, batxillerat, 7 anys a Barcelona)

Altres la defineixen com l'anar acostumant-se a la nova societat i la nova cultura intentant adaptar-se als comportaments dels autòctons.

«A: Por integración pues, buen lo primero es el respeto, eso lo primero y, y a partir de ahí pues mira no sé, tener paciencia porque tienes que pensar que estás en la casa de otro, que en verdad no es así pero bueno, no sé es, lo primero es ya te digo el respeto tener un poco de ética y respetar las culturas [...] seas donde seas lo hagas en tu país de otra manera, lo primero que tienes que pensar si vas a una persona tienes que adaptarte a ella y a partir de allí pues igual se adapta ella a ti o no pero bueno, lo primero te has ido a esa persona o a ese país por ejemplo, pero si vas a ese espacio tú tienes que adaptar porque, no puedes entrar en el espacio [...] y tú vas ahí y vas a cambiar [...] no sé no sé es mi manera de entenderlo» (A: noi de 27 anys, electrotècnia, 16 anys a Barcelona)

Una tercera opinió sosté que la integració depèn de la societat receptora, el grau d'integració dels marroquins depèn de si són acceptats o rebutjats pels autòctons. I, finalment, n'hi ha alguns que pensen que la integració es dóna quan un té els mateixos drets i deures que els autòctons sense haver d'abandonar la cultura d'origen.

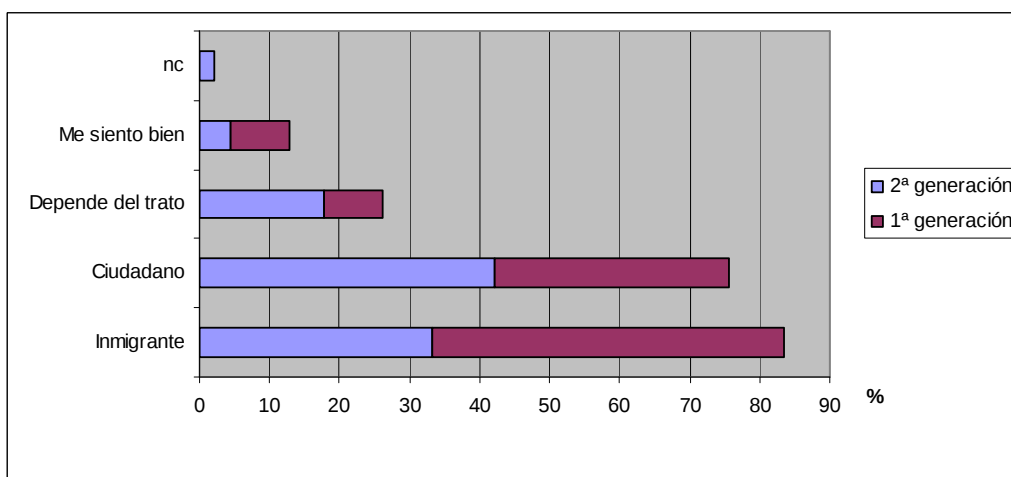
«E: ¿Cómo definirías el concepto de la integración en una sociedad?

N: Saber hablar su idioma, saber la cultura que tiene su país, adaptarte a su cultura, sin perder tu cultura también, y relacionarte con todo tipo de gente dé igual que sean españoles o árabes» (N: noia de 19 anys, auxiliar d'infermeria, 5 anys a Barcelona)

7.1. *Sentiments de pertinença-perspectives futures*

Hi ha una unió estreta entre la integració cultural i la integració identitària. El grau d'integració té a veure amb la manera com s'identifiquen els joves de segona generació en la societat receptora. El sentiment de pertinença a la societat espanyola és més alt en els residents de segona generació. La majoria dels entrevistats s'identifica nacionalment amb el país d'acollida, amb els mateixos drets i deures que els autòctons. Normalment són els que havien nascut a Espanya o s'havien instal·lat a edats molt primerenques al país, ja que quan són més petits tenen menys contradiccions i els és més fàcil integrar-se.

Gràfic 2: Com et sents a Espanya: immigrant o ciutadà espanyol?

Pel que fa als que manifesten un sentiment de doble pertinença, és a dir,

espanyol i marroquí, es mostren oberts a la multiculturalitat. Quant als que

declaren sentir-se immigrants, aquest sentiment és resultat del tracte rebut per part de la societat receptora. Si perceben discriminació i un tracte diferent no assumiran com a seva la nova societat.

Contràriament als de primera generació, els estudiants entrevistats presenten més sedentarisme que els seus pares en el sentit de voler quedar-se a viure a Espanya, o bé perquè s'hi senten a gust o bé perquè tenen més possibilitats d'ascens social. Es nota que l'estat de benestar, de democràcia i de drets humans existents a Espanya és un atractiu per als nous residents.

«E: ¿Qué perspectivas tienes respecto al futuro? ¿Quedarte a vivir en España o volver a Marruecos?

S: De momento, yo me siento muy bien aquí en España, lo que pasa, cada uno echa de menos a su país, yo a ver, aquí vivo mucho mejor que en Marruecos, pero [...], o sea estoy bien en Marruecos ¿sabes? Ya no te faltan las cosas que te faltaban antes ¿sabes? Mejor vivir aquí.»

«E: ¿Y de España, ¿qué es lo que te gusta de España?

S: ¿Lo que me gusta? No sé, cómo es España, me gusta los derechos que tiene...» (S: noia de 17 anys, auxiliar d'infermeria, 6 anys a Barcelona)

Respecte dels que expressen el desig d'anar a viure a un altre país, això pot ser conseqüència, en primer lloc, de la inseguretat de l'estatut de l'estranger a Espanya, l'augment de la xenofòbia i del racisme; en segon lloc, del desig de conèixer altres països amb més oportunitats laborals, o també, en tercer lloc, d'emprendre un viatge cap a un altre país per conèixer món i viure experiències noves.

7.2. Competències i usos lingüístics del castellà i del català de la primera generació

Sembla obvi que el coneixement i el domini de la(es) llengua(s) del país receptor constitueix un element de primer ordre en el procés d'inserció social dels immigrants. Els immigrants de primera generació, a causa d'instal·lar-se en el nou país a edats avançades i a causa de la poca escolarització que tenien, desenvolupen un coneixement lingüístic superficial i imperfecte. El procés d'aprendre el castellà és informal i espontani ja que es fa en el medi laboral i quotidià.

«E: ¿Y habla castellano la madre?

S: A ver, a ver cuando mi madre habla castellano tienes que partirte de risa, a ver, sí ella te entiende perfectamente, cuando quiere hablar con los verbos no sabe conjugar, por ejemplo va al banco y le dice: quieres dinero, y dice: quiero dinero, a veces voy con ella y le digo: va, habla tú, y le dice: quieres dinero, y le dice el banco: sí, quiero dinero. Ella quería sacar dinero, siempre dice al revés ¿sabes?, ¡madre mía madre mía» (S: noia de 17 anys, auxiliar d'infermeria, 6 anys a Barcelona)

Els de la primera generació presenten competències passives en català. L'entenen perquè té algunes semblances amb el francès i, fins i tot, amb l'àrab, però no poden dominar amb fluïdesa el nou codi.

«E: Árabe, ¿y qué lengua hablas más?

A: El vulgar, y nada, español.

E: Bueno, española también ¿no?

A: Sí.

E: ¿Castellano o catalán?

A: Castellano.

E: ¿Y catalán?

A: Catalán entiendo algo pero hablarlo no. El catalán tiene a lo mejor algunas palabras en árabe, taula, "Tawila".

E: Sí.

A: Y del francés: la porta “porte”.

E: Sí.

A: Claro, tiene algo pero hablarlo no, entiendo algunas palabras.

E: Porque él tiene mucha semejanza con el francés.

A: Claro con el francés y con el árabe.

E: Sí. En español...

A: Si tú, en árabe por ejemplo, “al lughah” si tú dices “attawila”, “tawila” es taula, es lo mismo» (A: dona de 48 anys, treballa a l'Ajuntament)

El fet d'utilitzar més castellà que català s'explica pel gran nombre de castellanoparlants que són immigrants d'altres zones d'Espanya o procedents de Llatinoamèrica. També s'explica perquè el desconeixement del català no els implica cap problema per treballar i relacionar-se amb els altres.

«E: ¿En el trabajo hablas castellano o catalán?

Z: No, el catalán, entiendo el catalán, porque la parte del francés como parece un poco, hablo, lo entiendo el catalán pero

normalmente hablamos en castellano, porque la mayoría de trabajadores no son catalanes, ninguno ¡eh!, todos en castellano, entonces.

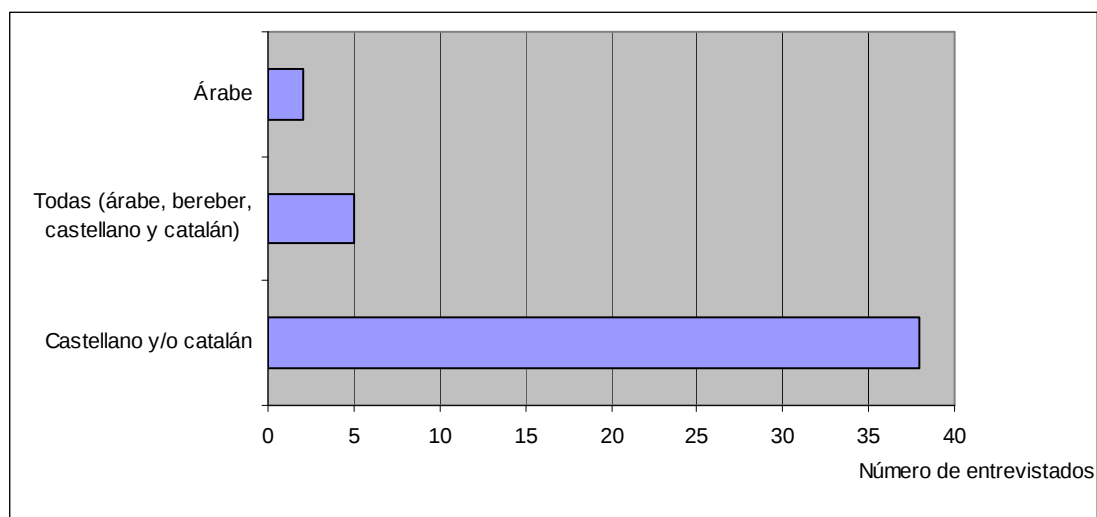
E: No hablas mucho catalán ¿no?, pero lo entiendes.

Z: Sí que lo entiendo» (Z: dona de 32 anys, ajudant de cuina)

7.3. Competències i usos lingüístics del castellà i del català de la segona generació

Els fills dels immigrants que van arribar de molt petits o els nascuts al país de destinació creixeran amb un índex de competències emissores i receptors de la llengua receptora enormement superior al de la primera. Desenvolupen una competència equitativa entre la seva llengua materna i la(es) llengua(s) d'acollida. Dominen igual unes i altres llengües. Es veuen empesos a ser bilingües i, amb el pas del temps, s'aniran reduint les funcions de la llengua immigrada i augmentant les de les llengües autòctones.

Gràfic 3: Quina llengua utilitzes més? Amb quina t'expresses millor?

Pel que fa a la llengua receptora més utilitzada, és cert que a l'escola el primer que aprenen és el català a través de les aules d'acollida (els que s'incorporin a l'escola en edats avançades); tanmateix, el castellà és el que més s'utilitza en les converses diàries, amb els amics, els germans i de vegades amb els pares, i el català és gairebé exclusiu en l'esfera de l'escola. Això es pot explicar pel fet que l'espanyol és la llengua més quotidiana a causa de l'alt nombre d'espanyols no catalans i d'immigrants d'origen llatí.

«E: ¿Usas más castellano o catalán?

H: Pues el castellano.

E: ¿Por qué?

H: Porque aquí vienen como muchos ecuatorianos y bolivianos, pues ellos hablan el castellano pues, aquí hay unos compañeros de allí, pues hablamos en castellano» (H: noi de 14 anys, segon d'ESO, 7 anys a Barcelona)

La segona generació que hagi arribat a edats primerenques o hagi nascut a Espanya no tindrà el mateix marc de referència que la generació instal·lada en edats més avançades i, fins i tot, pot no utilitzar el patró dels seus pares, sinó els patrons de la nova societat. Aquests joves solen parlar castellà i de vegades català amb els seus progenitors.

No és estrany, tampoc, l'alternança de codis en les converses entre els individus instal·lats en edats més avançades: és probable que combinin enunciats en espanyol amb altres en àrab o en català.

«S: Marroquí, a veces hablo castellano no lo sé, o sea tú puedes hablar en marroquí y te salen palabras en castellano, igual con la Nawal [una companyera de classe marroquí] estábamos hablando en marroquí marroquí, y a veces cogemos el verbo español y lo traducimos en marroquí, no es que lo

traduci..., por ejemplo jugar, el otro día teníamos un partido aquí y le digo a la Nawal "ma atjugarchi" (no vas a jugar), por ejemplo, bajar, otro verbo, me dice "mabajartchi" no sé qué, y yo he entendido bajar del "bjor", ¿tú sabes el bjor³?

E: Bjur, sí.

S: Y yo pensaba que decía "bajartchi".

E: ¡Ah!

S: ¡Madre mía!» (S: noia de 17 anys, auxiliar d'infermeria, 6 anys a Barcelona)

El que cal destacar és la llengua utilitzada amb cada un dels pares. Amb el pare és freqüent parlar castellà ja que té més coneixement d'aquesta llengua a causa de la seva feina, que li permet establir més contactes amb els castellanoparlants. Pel que fa a la mare, és l'encarregada, en certa manera, que no oblidin la llengua d'origen, ja que els podria ser útil més endavant a l'hora de buscar feina. En alguns casos, si es parla espanyol o català amb la mare és per ajudar a aprendre aquesta llengua.

Entre germans es fan servir més les llengües de la societat receptora. Els joves, per comunicar-se entre si, recorren al castellà o al català més que a l'àrab o al berber. No s'ha de descartar, però, que alguns es comuniquen entre ells en la llengua d'origen amb calcs del castellà o del català.

Pel que fa a les comunicacions dels joves entrevistats amb els seus amics, la llengua utilitzada depèn de l'interlocutor o, més aviat, de la llengua utilitzada per aquest últim. Si són àrabs, es pot parlar tant en àrab com en castellà durant la conversa. Si són espanyols o d'altres nacionalitats se sol parlar en espanyol i, si l'interlocutor els parla en català, se'l contesta en català.

³ Encens

8. CONCLUSIONS

Parlar de la immigració ens porta necessàriament a parlar de la situació dels immigrants i del seu grau d'integració a la societat receptora. Com a indicador per mesurar el grau d'integració lingüística i cultural dels de segona generació hi ha el domini que tenen de les llengües de la societat receptora. Els resultats de la nostra investigació mostren que els joves de segona generació manifesten voluntat d'integració lingüística en el sentit de dominar el castellà i el català, i d'interaccionar amb aquestes llengües independentment de la nacionalitat de dels interlocutors. A aquests joves se'ls pot qualificar de primera generació des del punt de vista sociolingüístic, ja que tenen més competències lingüístiques que els seus pares i, en alguns casos, són els que ensenyen les llengües receptores als seus ascendents.

«E: ¿En casa hablas bereber sólo?

H: Sí.

E: ¿Castellano no? ¿Catalán?

H: Castellano a veces cuando enseño a mi madre, cuando le enseño pues tomamos, y hablamos en castellano» (H: noi de 18 anys, electricitat, 5 anys a Barcelona)

Les competències en la llengua catalana depenen de la generació: els de primera generació desenvolupen competències passives en aquesta llengua, ja que l'entenen però no el parlen, i la segona generació desenvolupa competències actives a causa de l'escolarització en aquesta llengua, que de fet és la primera que aprenen a l'escola.

La majoria dels nostres entrevistats mostren una inclinació a utilitzar més l'espanyol que el català en les interaccions, sigui per preferència o sigui perquè és la llengua més utilitzada a

Barcelona a causa del gran percentatge de castellanoparlants (espanyols procedents d'altres zones d'Espanya, llatinoamericans) i a causa també de la situació de bilingüisme a la ciutat; el desconeixement del català no comporta per als immigrants o per als seus fills cap problema per viure a Barcelona.

L'àmbit de les identitats és un altre indicador destacable de la integració cultural del col·lectiu estudiat. Tots els marroquins entrevistats manifesten sentiments d'arrelament a Espanya, o arrelament mixt, al país dels seus pares i a Espanya. Aquest doble sentiment de pertinença indica que aquesta integració cultural no s'està produint, almenys per ara, en sentit assimilacionista, ja que els joves no neguen el seu origen i reconeixen o mantenen el seu arrelament a la societat de procedència dels seus pares. Indica també que la seva autoadscripció a societats diferents és oberta i no excloent, afirmativa i no tancada a la interculturalitat, cosa que es demostra amb l'alta proporció d'amistats espanyoles i de diferents nacionalitats amb qui els entrevistats afirmen relacionar-se.

Quant a les seves perspectives futures, depenen del tracte que reben dels autòctons. Si veuen que se'ls tracta com a qualsevol altre ciutadà, consideraran seva la societat i treballaran per aquesta societat; si, en canvi, perceben un tracte discriminatori motivat pel seu origen, cultura o religió, mantindrem una distància i voldran instal·lar-se a altres països.

L'adaptació i la integració són processos llargs i gens fàcils. No es pot parlar de persones totalment integrades perquè les societats actuals són dinàmiques i estan en procés de canvi

constant. Durant el procés d'integració, els immigrants poden enfrontar-se a diferents dificultats socioeconòmiques, però cal confiar que tendiran a resoldre's a llarg termini i que aquest procés permetrà a les segones generacions conviure sense problemes. L'escolarització de la segona generació i l'educació intercultural⁴⁴ semblen ser les eines idònies per aconseguir la millor incorporació d'aquestes persones a la societat receptora.

9. BIBLIOGRAFIA

ÁLVAREZ DORRONSORO, IGNASI (1993). *Diversidad cultural y conflicto nacional*. Madrid, Talasa.

APARICIO GÓMEZ, ROSA i TORNOS CUBILLOS, ANDRÉS. «Hijos de inmigrantes que se hacen adultos: marroquíes, dominicanos, peruanos». <http://extranjeros.mtin.es/es/ObservatorioPermanenteInmigracion/Publicaciones/archivos/Hijos_inmigrantes.pdf> [Consulta: 25 d'abril de 2009].

BASTARDAS i BOADA, ALBERT (1986). *Llengua i immigració. La segona generació immigrant a la Catalunya no-metropolitana*. Barcelona, La Magrana.

BESALÚ, XAVIER (2002). *Diversidad cultural y educación*. Madrid, Síntesis educación.

BLANCO, CRISTINA (ed.) (2006). *Migraciones. Nuevas modalidades en un mundo en movimiento*. Bilbao, Anthropos. Rubí.

CHECA, FRANCISCO *et al.* (eds.) (2003). *La integración social de los inmigrantes. Modelos y experiencias*. Barcelona, Icaria.

COLECTIVO IOÉ (1992). *La inmigración extranjera en Cataluña. Balance y perspectivas*. Barcelona, Institut Català d'Estudis Mediterranis.

COLECTIVO IOÉ (1996). *La educación intercultural a prueba: hijos de inmigrantes marroquíes en la escuela*. Granada, CIDE-Universidad de Granada.

COLEMAN, DAVID (1993). «Los indicadores demográficos de la integración», en Tapinos, George Ph. (dir). A: *Inmigración e integración en Europa*. Barcelona, Fundación Paulino Torras Domènech, 35- 88.

EL- MADKOURI, MOHAMED (1995). «La lengua española y el inmigrante marroquí». <<http://www.segundaslenguasinmigracion.es>> [Consulta: 15 d'abril de 2008].

JULIANO, DOLORES (2003). «La escuela y las interacciones sociales entre ellos y nosotros», en Checa, Francisco *et al.* (eds.). A: *La integración social de los inmigrantes. Modelos y experiencias*. Barcelona, Icaria, 189-206.

⁴⁴ Sampaio, Jorge (2009). *Educació per a la diversitat* <http://www.elpais.com/articulo/opinion/Educacion/diversidad/elpepiopi/20091219elpepiopi_5/Tes>